

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE YABANCI SERMAYE MEVZUATI

Arş. Gör. Dr. İrem TÖRE*

Özet

Yabancı sermaye Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin kalkınma finansmanına önemli rol oynamaktadır. Türkiye'de tarihsel gelişim incelendiğinde, yabancı sermaye uzun bir geçmişe sahiptir. Bu çalışma Türkiye'de yabancı sermaye mevzuatını tarihsel bakış açısı ile Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi, Cumhuriyet Dönemi ve 1980 sonrası dönem şeklinde bir ayrıma gidilerek incelenmiştir. Çünkü bu süreçler içinde olup bitenler bilinmeden Türkiye'de yabancı sermayeye yönelik hukuki düzenlemelerin değerlendirilmesi mümkün değildir. Yabancı sermaye Türkiye'de 1980'lere kadar önemli bir gelişme gösterememiştir. Bunun nedenlerinden biri hukuki mevzuatın yabancı sermaye girişini kısıtlamış olmasıdır. Bu çalışma Türkiye ekonomisinin yabancı sermaye sorunsalını mevzuat yönünden incelemiş, yabancı sermaye sorununa 1980'de yaşanan finansal serbestleşme sürecine kadar devletin mevzuatlarla çizmiş olduğu çerçeve açıklanmıştır. Özellikle finansal hareketliliğe sınırlama getiren 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Türkiye ekonomisinde yabancı sermaye hareketlerini kısıtlamıştır. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un yürürlüğe girme nedenlerini anlamak adına öncelikle yabancı sermaye yatırımlarının Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren geçirdiği tarihsel gelişimi incelemek anlamlı olacaktır. 1980 dönüşümüyle başlayan serbesti hareketinin yabancı sermaye ayağı mevzuat değişiklikleriyle incelenerek, özellikle 32 sayılı Türk Parasını Kıymetini Koruma Hakkında Karar ve 5821 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu ışığında finansal serbesti dönüşümü çerçevesinde yasal düzenlemelerin yabancı sermaye lehine olan kısımlarının yabancı sermayeyi çekme konusundaki engelleri kaldırmada ne derece başarılı olduğu açıklanacaktır. Gerçekleştirilen ekonomik dönüşümlerin mevzuat ile desteklenmesi etkisini zamanla göstermiş ve yabancı yatırımcılar daha yoğun bir şekilde Türkiye'ye ilgi göstermeye başlamışlardır.

---

* Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı.

Giriş

Tasarruflarının sabit sermaye yatırımlarının gerisinde olduğu ülkelerde kaynak açığı oluşur ve ekonomik büyüme gerçekleşmez.¹ Bu ülkelerin ekonomik sorunlarının başında sermaye yetersizliği gelir. Yabancı sermaye bu ülkeler için ekonomik kalkınmanın finansman ayaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Çünkü yabancı sermaye ülkelerin ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşmanın bir yoludur. İstikrarlı bir yabancı sermaye girişinin ülkeye ekonomik kalkınma açısından katkıları olduğu kabul gören bir görüştür.²

En geniş anlamda yabancı sermaye yatırımları, kaynakların bir ülkeden başka bir ülkeye taşınması şeklinde ifade edilebilir.³ Bu yapı itibari ile yabancı sermaye, reel piyasalara doğrudan yapılan yatırımlar sonucu oluşan doğrudan yabancı yatırım ve mali piyasalarda dolaylı olarak yapılan portföy yatırımları şeklinde ortaya çıkar. Doğrudan yatırım bir ülkede bir firmanın satın alınması, yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesinin sağlanması veya mevcut bir firmanın mali piyasalardaki varlıklarının satın alınması sonucu ortaya çıkan yatırımlar olarak tanımlanmaktadır.⁴ Portföy yatırımları ise tahvil ya da hisse senedi yatırımları ile borsa aracılığıyla gerçekleşir. Gelişmekte olan ülkelerdeki tasarruf açığı ve sermaye birikimi yetersizliğini göz önüne alınca yabancı yatırımlar bu yetersizliği gidermek için akılcı bir politika olacaktır.

Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, bir ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçiş aşamalarından bir tanesidir.⁵ Dünya genelinde, yabancı sermaye akımlarında 1990'ların başlarında büyük artışlar görülmüştür.⁶ Bu durumun önemli nedenlerinden bir tanesi gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini serbestleştirerek yabancı sermayeye açmasıdır. Dünya genelinde görülen bu serbestleşme hareketi sermaye akımları üzerindeki

---

1 Sabit sermaye yatırımları firmaların bina, makine, teçhizat vb. gibi üretimde kullanılan üretim malları için yaptıkları harcamalardır. Bkn. Zeynel Dinler, *İktisada Giriş* (Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2014) s. 348

2 Sezgin Açıkalın ve Seyfettin Ünal, *Doğrudan Yatırımlar ve Portföy Yatırımları: Global ve Yerel Faktörlerin Türkiye Üzerindeki Göreceli Etkisi* (Ekin Yayıncılık, 2008) s. 3, 16

3 Açıkalın ve Ünal, n. 2, s. 6

4 Halil Seyidoğlu., *Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama* (15. Baskı, Güzem Can Yayınları 2003) s. 718

5 Hayrettin Tüleykan ve Selçuk Bayramoğlu, 'Türkiye'de 24 Ocak Kararları İle Başlayan Finansal Serbestleşmenin Günümüz İktisadi ve Mali Yapısına Yansımaları' (2016) *The Journal of Academic Social Science Studies* s. 406

6 Açıkalın ve Ünal, n. 2, s. 26

kontrollerin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Sermaye birikimi yetersizliğini ekonomik sorunların en önemlilerinden bir tanesidir. Türkiye de 1980 öncesinde ithal ikameci, yurt içi üretimi geliştirmeye yönelik stratejiler geliştirmişken, 1980 sonrasında dış dünya ile ticaretini geliştirmek üzere ihracata dayalı sanayileşme politikası uygulamıştır.⁷

Yabancı sermayenin Türkiye’de 1980’lere kadar önemli bir gelişme göstermemesinin nedenlerinden bir tanesi o döneme kadar ilgili hukuki mevzuatın yabancı sermaye girişini kısıtlamış olmasıdır. Bu çalışma Türkiye ekonomisinin yabancı sermaye sorunsalını mevzuat yönünden incelemiş, yabancı sermaye sorununa 1980’de yaşanan finansal serbestleşme sürecine kadar devletin mevzuatlarla çizmiş olduğu çerçeve açıklanmıştır. Özellikle finansal hareketliliğe sınırlama getiren 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Türkiye ekonomisinde yabancı sermaye hareketlerini kısıtlamıştır. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’un yürürlüğe girme nedenlerini anlamak adına öncelikle yabancı sermaye yatırımlarının Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren geçirdiği tarihsel gelişimi incelemek anlamlı olacaktır. 1980 dönüşümüyle başlayan serbesti hareketinin yabancı sermaye ayağı mevzuat değişiklikleriyle incelenerek, özellikle 32 sayılı Karar ve 5821 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu ışığında finansal serbesti dönüşümü çerçevesinde yasal düzenlemelerin yabancı sermaye lehine olan kısımlarının yabancı sermayeyi çekme konusundaki engelleri kaldırmada ne derece başarılı olduğu açıklanacaktır.

1. Uluslararası Sermaye Akımları ve Ev Sahibi Ülke Ekonomisine Etkileri

Ülke ekonomilerinin büyümek için ihtiyaç duydukları yatırımların kaynağı tasarruflardır. Tasarrufları ise gelir seviyesi belirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen milli gelir seviyesinin düşük olması, tasarruf hacminin de düşük olmasına yol açmaktadır. Gelir seviyelerinin düşük olması nedeniyle sermaye birikimini sağlayamayan gelişmekte olan ülkeler ekonomik büyümeyi sağlayabilmek için yabancı sermaye’ye ihtiyaç duymaktadırlar.

Uluslararası sermaye akımı bir ülkedeki yerleşiklerin, bir başka ülkedeki yerleşiklere fon aktarması veya onlardan bir aktif satın almak üzere fon

---

⁷ Coskun Karaca, *Türkiye’nin Güncel Ekonomik Mali Sorunları ve Politikaları* (Ekin Yayınevi, 2016) s. 92- 93

göndermesi ile ortaya çıkmaktadır.⁸ Uluslararası sermaye hareketleri doğrudan ve dolaylı yatırımlar olarak ikiye ayrılır. Bireysel ve kurumsal yatırımcıların mali piyasalarda belirli bir risk düzeyinde sermayeyi çeşitli menkul değerler arasında en yüksek geliri elde edecek biçimde dağıtması şeklinde gerçekleşen yatırımlar dolaylı (portföy) yatırımlardır.⁹ Doğrudan yatırımlar ise bir ülkede bir firmayı satın almak, yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesi sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini arttırmak yoluyla yapılan; sermayenin yanında teknoloji, işletmecilik bilgisini ve kontrol yetkisini de yanında getiren yatırımlardır. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde uluslararası yabancı yatırımlarla ilgili birbirine zıt iki düşünce öne çıkmaktadır. Bu görüşlerden biri yabancı sermayenin gittikleri ülkede fayda oluşturduğunu savunurken diğeri olumsuz etkilerinin faydasından daha fazla olduğunu savunmaktadır.

Öncelikle, yabancı sermaye yatırımları geldikleri ülkede sermaye birikimi sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, yabancı sermaye yatırımlarını geliştirmekte olan ülkelere stratejik ve makroekonomik katkısı konusunda doktrinde yayımlanmış birçok eser bulunmaktadır.¹⁰ Bu görüşe göre uluslararası yatırımlar sadece sermaye hareketi olarak düşünülmemelidir çünkü yabancı sermaye yatırımlarının önemli katkılarından biri de ev sahibi ülkeye sermaye yanında, istihdam, teknik bilgi, ileri teknoloji, yeni üretim, pazarlama ve yönetim teknikleri transferini de beraberinde getirmesidir. Bu avantajlar ev sahibi ülkenin yapısal özelliklerine göre farklılaşabilmektedir.¹¹

Teknolojinin özsermaye ile gelişmesi için devlet bütçesinden bir bölüm ödeneğin AR-GE çalışmalarına tahsis edilmesi ve yerli yatırımcıların AR-GE faaliyetine yatırım yapması gereklidir.¹² Fakat sermaye birikimi düşük olan geliştirmekte olan ülkeler için teknoloji üretimi pahalıya mal

---

⁸ James Van Horne, *Financial Market Rates and Flows* (3. Baskı, Prentice-Hall 1990) s.6

⁹ Seyidoğlu, n. 4, s.257

¹⁰ J. Edward Coyne, *Targeting the Foreign Direct Investor* (Kluwer Academic Publishers, 1995) s.39 Ayrıca, Thomas Brewer, Kenneth David ve Linda Lim, *Investing in Developing Countries. A Guide for Executives* (Lexington Books, 1986) s. 82, Mehmet Mucuk, *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Teori ve Türkiye Uygulaması* (Çizgi Kitapevi 2011)

¹¹ OECD Yıllık Raporu-2002 < <http://www.oecd.org/about/2080175.pdf>> erişim tarihi: 04.07.2016

¹² George R. Clarke, 'How Institutional Quality and Economic Factors Impact Technological Deepening In Developing Countries' (2001) 13 *Journal of International Development* s.1098

olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş teknolojiyi ülkelerine çekebilmesinin bir yolu yabancı sermayeli şirketler tarafından gerçekleştirilen yatırımlar ile ev sahibi ülkeye yeniliğin bizzat şirket tarafından getirilmesidir. Bu şekilde gelişmekte olan ülkeler sadece teknolojileri kazanmakla kalmayıp, aynı zamanda yerli şirketlere de bu teknolojinin yayılmasını sağlamayı hedeflemektedir.¹³ Bu nedenle, yabancı sermaye yatırımları teknoloji transferinin geliştirilmesinde son derece önemli bir faktördür.¹⁴ Şunu da belirtmek gerekir ki yabancı yatırımcı, getirdiği teknolojiyi yerli şirket ile paylaşmadığı, yerli işgücünün yeni teknolojiyi kullanma kapasitesini geliştirmediği sürece, teknolojinin yayılmasını sağlamak mümkün değildir. Bu durumda yabancı yatırımın teknoloji transferi açısından bir avantajı bulunmayacaktır.

Yabancı yatırımcıların ev sahibi ülke üzerindeki etkileri sadece teknoloji transferi ile sınırlı değildir. Yabancı yatırımcıların ulusal piyasalardaki rekabet avantajı yerel şirketleri varlıklarını sürdürebilmek için, daha yeni ve daha gelişmiş teknoloji edinmeye teşvik edecektir.¹⁵ Piyasalardaki rekabetin artması ürün çeşitliliğinin ve ürün kalitesinin artması ile yeni ürünlerin piyasaya sürülmesi gibi sonuçlar doğurur. Ancak yabancı yatırımcıların rekabet ortamına olumlu etkileri yabancı yatırımcının pazar payı çok büyük ve yerli şirketlerle ortaklık kurma konusunda isteksiz olmaları durumunda ortadan kalkabilir.

Yabancı yatırımcıların gelişmekte olan ülkelerde emek yoğun yatırımı tercih ettikleri gerçeğinden hareketle, yabancı yatırımların bu ülkelerde istihdama katkısının olduğu söylenebilir.¹⁶ Günümüzde insan sermayesi ekonomik girdi olarak büyük önem taşımaktadır. Yabancı yatırımcıların ev sahibi ülkeye yeni teknoloji ve yöntemler getirmeleri durumunda çalışanlara vereceği meslek içi eğitimler ve çalışanların bu şirketlerdeki görevleri sırasında kazanacakları tecrübe ile vasıflı insan sermayesinin artmasına olumlu katkıda bulunmaktadır.¹⁷ Bu bilgi ve tecrübe birikiminin uzun

---

¹³ Kamal Saggi, ‘Trade, Foreign Direct Investment and International Technology Transfer: A Survey’ (2002) 17(2) The World Bank Research Observer s.208.

¹⁴ UNCTAD, World Investment Report 2003, United Nations, New York

¹⁵ Magnus Blomstorm ve Ari Kokko, ‘Multinational Corporations and Spillovers’ (1998) 12(2) Journal of Economic Surveys s.1-31.

¹⁶ Cem Alpar, *Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma*, Ankara, 1977, s.69. Ayrıca Hayrettin Demircan, ‘Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri’ http://www.hazine.gov.tr/arastirma_inceleme/ar_inc_35.pdf 15.08.2004 s.11. Erişim Tarihi: 10.07.2016

¹⁷ Alpar, n. 16, s.70.

vadede yerel girişimcilere transfer edilmesi ile yerel şirketlerin verimliliğini de olumlu etkileyecektir.

Yabancı sermaye ev sahibi ülkeyi olumsuz yönde de etkileyebilir. Örneğin, yabancı yatırımcının ev sahibi ülkede elde ettiği kârın bir bölümünü veya tamamını transfer etmesi ev sahibi ülkeye bir gelir kaybı oluşturacaktır.¹⁸ Yabancı sermayenin kaçışı beklenen refah seviyesi artışını olumsuz etkileyecektir. Ayrıca, yabancı yatırımcının yurt dışına belirsiz aralıklarla para transfer etmesi sonucu ödemeler dengesinde de bozulma görülebilir. Yabancı sermayenin yöneldiği ülkelerde ilgi duyduğu bir başka alan ise menkul kıymet piyasalarıdır. Bu bağlamda yabancılar sermayelerinin bir kısmını, gelişmekte olan ülkelerdeki borsalara yatırım yaparak kullanmaktadırlar. Bu da doğal olarak ev sahibi ülkelerdeki şirketlerin hisselerinin yabancıların elinde bulunması anlamına gelmektedir. Portföy yatırımcılarının yatırımlarını ev sahibi ülkeden geri çekmeleri doğrudan yatırımcılara kıyasla daha kolaydır.¹⁹ Bu yatırımcılar meydana gelebilecek bir kriz tehlikesi gördüğü anda ülkeyi terk etme gibi bir seçeneğe sahiptir. Bu özelliğinden dolayı portföy yatırımları, olası bir kriz durumunda ani çıkışlar olabileceği için krizin etkisinin artmasında rol oynayabilmektedir.

Ev sahibi ülkede görülen yabancı yatırımların olumlu ve olumsuz sonuçları bu ülkelerin yabancı yatırım politikalarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle, ev sahibi ülkeler yabancı yatırımları kontrol altına alma ihtiyacı duyabilirler.²⁰ Yatırım iklimi açısından Türkiye’de görülen olumsuzluklardan biri yakın geçmişe kadar yabancı yatırımın ülkeye akışını engelleyici politikalar izlemiş olmasıdır.

2. Yabancı Sermayenin Türkiye’deki Yakın Tarihi

Türkiye’ye ilk yabancı sermaye girişi Osmanlı Devleti dönemine rastlamasına rağmen Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye ekonomisinde

---

¹⁸ Hasan Gürak, ‘Küreselleşme Nereye Götürüyor? Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Verimlilik ve Gelir Dağılımı’ (2003) 2(20) Verimlilik Dergisi

¹⁹ Itay Goldstein ve Assaf Razin, ‘Foreign Direct Investment versus Foreign Portfolio Investment’ (2005) NBER Working Paper, No:W11047

²⁰ World Investment Report 2003, < http://unctad.org/en/Docs/wir2003_en.pdf> Erişim tarihi: 05.07.2016 s.88.

yabancı sermayenin yasal altyapısını sağlayan mevzuat 60 yıllık bir geçmişe sahiptir.²¹

Osmanlı Devleti 17. ve 18. yüzyıllarda dış borçlardan kaynaklı mali zorluklarla sıkça karşılaşmıştır.²² Öncelikle belirtmek gerekir ki, Osmanlı Devleti’nin ekonomisinin temelini tarım oluşturmaktaydı. Bu nedenle, vergi gelirlerinin önemli bir kısmı tarımsal üretimden karşılanmaktaydı.²³ 19. yüzyılın başlarına kadar vergiler kaynak yetersizliğini gidermek amacıyla kullanılmıştır. Fakat 19. yüzyılın başlarından itibaren Sanayi Devrimi’nin yol açtığı teknik ilerlemeleri takip edememesi ve sanayileşme anlamında zayıf kalması Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu mali zorlukları aşma konusunda vergilerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. 19. yüzyıla birlikte Osmanlı dış borçlarından doğan kaynak ihtiyacını gidermek için ek kaynak bulma amacıyla yabancı sermayeye kapılarını açmıştır.²⁴ İlk dolaylı yabancı sermaye bu dönemde Fransız bankalarına satılan kısa vadeli tahviller ile ülkeye girmiştir.²⁵ 1850’lerde Avrupalı yatırımcılar dolaylı sermaye yatırımı ile sınırlı kalmayıp Osmanlı hükümetinin verdiği imtiyazlar ile anonim şirketler kurarak doğrudan sermaye yatırımları da yapmışlardır. Bu anonim şirketler yatırımlarının büyük kısmını demiryolları yapımı, ticaret, bankacılık, sigortacılık ile limanlara, su ve gaz şirketleri gibi doğrudan yatırım şeklinde yapmışlardır.²⁶ Anlaşılacağı üzere Osmanlı İmparatorluğu’ndaki ilk yabancı sermaye girişleri üretimi arttırmaya yönelik altyapı oluşturmak amacıyla doğrudan yabancı sermaye şeklinde olmuştur.

Sanayi devrimi borsalarda ticari kâğıtların yanı sıra sanayi işletmelerinin hisse senedi ve tahvillerinin de işlem görmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti’nde ise tarıma dayalı bir ekonomik politika yürütülmesi nedeniyle

21 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu (Kabul Tarihi 18.01.1954, Resmi Gazete Tarihi 23.01.1954)

22 Sevkett Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914* (Gerçek Yayıncılık, 1997) s. 187-188

23 Cüneyt Dumrul ve Yasemin Dumrul, ‘Osmanlı İmparatorluğu’nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme’ (2014) 23 Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi s. 152

24 Halil İnalıcık, *Tarihi İstatistikler Dizisi Başlarken, Osmanlı İmparatorluğu’nun ve Türkiye’nin Nüfusu 1507-1927* (Tarihi İstatistikler Dizisi, Cilt: II, 1996 Ankara, DİE) s.9

25 Sefer Şener ve Cüneyt Kılıç, ‘Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Yabancı Sermaye’ (2008) 10(1) Bilgi Dergisi 22, 23. Ayrıca bkn. Pamuk, n. 22, s. 187-188

26 Yakup Kepenek ve Nurhan Yentürk, *Türkiye Ekonomisi* (2011 İstanbul: Remzi Kitapevi) s.11

hisse senedi ihraç eden şirket sayısı kısıtlıydı.²⁷ Osmanlı Devleti'nin çıkardığı tahviller dönemin önemli menkul değerlerini oluşturmaktaydı. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde bir borsanın kurulmasını arz eden acil bir durum yoktu. Bir yandan Avrupa'da, kurulan anonim şirketlerin çıkardığı hisse senedi ve tahvillerin Osmanlı Devleti'nde dolaşmaya başlaması, öte yandan Osmanlı Devleti'nde çıkarılan tahvillerin başlıca Avrupa borsalarında alınıp satılma sürecine girmesi ve Avrupa borsalarında görünen ani gelişmeler Osmanlı Devleti'nde de bir borsa kurma fikrini ortaya çıkarmıştır.²⁸ Bu gelişmeler üzerine İstanbul'da Galata borsası kurulmuştur.

Dolaylı yatırımın ilk girişimlerinden olması nedeniyle Galata Borsası Osmanlı Devleti dönemindeki yabancı sermaye açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir. Başlangıçta geçici nizamname ile tezgâh üstü pazar olarak kurulmuş olması nedeniyle resmi bir tüzükle belirli bir düzen çerçevesi bulunmamaktaydı. Bu borsanın kurulmasıyla Avrupa'da kurulan anonim şirketlerin hisse senetleri Osmanlı Devleti'nde, Osmanlı Devleti'nin çıkardığı tahviller de Avrupa Borsalarında işlem görmeye başlamıştır.²⁹ Bu şekilde Osmanlı topraklarındaki düzenli bir borsa ihtiyacı da gözardı edilemez olmuştur. Osmanlı Devleti'nde ilk düzenli borsa 1866 yılında kurulmuştur.³⁰ Osmanlı Borsası'nın örgütlü bir faaliyet halinde ortaya çıktığı bu yıllarda Avrupa ülkelerinde mevcut borsaların bazıları bir kaç yüz yıllık tecrübeyi arkada bırakarak ülkelerinin ekonomilerinde önemli rol oynayacak bir seviyeye gelmişlerdi. Osmanlı Devleti'nde ise her ne kadar düzenli borsa kurulmuş olsa da ulusal ekonomik politikanın bir parçası haline getirilemediği için sanayileşme sürecinde önemli bir rol oynayamamıştır. En nihayetinde, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı ekonominin ve borsanın iktisadi anlamda çöküşüne neden olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ekonomik alanda yeni düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Yabancı ülkelere verilen imtiyazların sonlandırılmasına ve yabancı sermayeli şirketlerin millileştirilmesine karar verilmiştir.³¹ Osmanlı döneminde yabancı sermayeye yönelik tecrübelerin hoş olmaması ve yeni

27 Murtaza Köse, 'Osmanlıda Borsa ve Galata Bankerlerinin Devletin Mali Yapısındaki Yeri' (2001) 8(18) Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 229

28 Köse, n. 27, s. 236

29 Köse, n. 27, s. 241

30 Bkn. Mehmet Başirli, 'Osmanlı'da Borsa: Dersaadet Tahvilât Borsası'ndan Eshâm Ve Tahvilât Borsası'na Yeni Düzenleme Girişimleri' (2009) 19(1) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 185

31 Abdullah Takim ve Ensar Yılmaz, 'Economic Policy During Ataturk's Era in Turkey 1923 - 1938' (2010) 4(4) African Journal of Business Management 549, 551

kurulan devletin ekonomik anlamda bağımsızlığını kazanması gerekliliği bu kararın alınmasında etkili olmuştur.³² Her ne kadar kurulan cumhuriyetin yabancı sermaye olgusuna sıcak baktığı İzmir İktisat Kongresi’nde ifade edilmişse de, bu dönemde görülen millileştirme politikası ülkeye gelen yabancı sermayenin az sayıda anonim şirket ortaklığı ile sınırlı kalmasına neden olmuştur.³³ İçerde olan bu gelişmelerin ekonomide oluşturduğu negatif etkinin yanı sıra 1930 yılında dünya ekonomik buhranı’nın başlaması devlet ekonomileri ve borsalarının çöküşüne neden olmuştur. Bu dönemde serbest kur sisteminde İngiliz Sterlinine bağlı olan Türk Lirası bu gelişmeler sonunda Sterlin karşısında değer kaybetmiş, millileştirilen yabancı şirketlerin tazminat ödemelerinin yanında kur farkından kaynaklanan cari açığın artması zaten kötü olan ekonominin daha da kötüye gitmesine neden olmuştur. Ekonomideki bu kötü gidişat nedeniyle devlet dövizini kontrol etmek amacıyla döviz kontrolüne yönelik yeni düzenlemeler getirerek ekonomiye müdahale etmiştir.³⁴ Bu düzenlemelerden bir tanesi Türk Lirasının değerini korumak adına yürürlüğe giren Türk Parasının Kıymeti Koruma Hakkında 1567 Sayılı Kanundur. Kanunun adı amacını da içermektedir. Bu kanun kambiyo, nakit, hisse senedi ve tahvil alım ve satımı ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları içeren her tür eşya ve kıymetin ve ticarî senetlerle ödemeyi sağlayan her türlü araç ve belgenin ihracı veya ithalinin düzenlenmesi ve Türk parasının kıymetinin korunması için kararlar alınmasını Bakanlar Kurulu’nun yetkisine bırakmıştır. Ayrıca, kanun bu kıymetlerin izinsiz olarak ülkeye sokulması ya da ülkeden çıkarılması halinde para cezası uygulaması getirmiştir.³⁵ Böylelikle, yabancı sermayeye ilişkin ilk engel bu kanunla ortaya çıkmıştır. Hisse senedi, tahvil alım ve satımına getirilen bu sınırlama ile borsa yabancı sermaye biriktirme rolünü kaybetmiştir. 1567 Sayılı Kanun kambiyo kontrolü için bir dönüm noktasıdır, çünkü Türk Lirası’nın konvertibilitesi bu kanun ile kaldırılmıştır.³⁶ Bu kanunun bir sonucu olarak yabancıların kendi dövizleri ile yaptıkları işlemler sınırlandırılmış ve

32 Murat Koçtürk ve Meral Eker, ‘Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Çok Uluslu Şirketlerin Gelişimi’ (2012) 18(1) Tarım Ekonomisi Dergisi s. 38

33 Erdinç Tokgöz, *Türkiye’nin İktisadî Gelişme Tarihi 1914-2001* (Ankara İmaj Yayınevi, 2001) s. 39-42

34 1447 Sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu (Kabul tarihi 16. 05. 1929)

35 1567 Sayılı Türk Parası Kıymeti Koruma Hakkında Kanun (Kabul tarihi 20.02.1930 Resmi Gazete Tarihi 25.2.1930) Madde 3

36 1567 Sayılı Kanun Madde 3

Bakanlar Kurulunun iznine tabi tutulmuştur.³⁷ 1567 Sayılı Kanununun hem Türkiye'deki finans çevreleri hem de Türkiye'ye gelen yabancı yatırımlar üzerinde olumsuz bir etkisi olmuştur. Öncelikle, Bakanlar Kuruluna kambiyo konusunda karar çıkarma yetkisi verilmiştir. Döviz ile yapılan işlemlerin Bakanlar Kurulu iznine tabi tutulması döviz dağılımını merkezileştirmiştir. Böylece, yabancı yatırımcıların yapabileceği işlemler büyük ölçüde kısıtlandırılmış ve hükümetin kararına bağlanmıştır. Bu durum yatırımcıları ekonomik istikrarın devlet müdahalesine bağlı olduğu ve bu müdahalenin sınırlarının belirli olmadığı durumuyla karşı karşıya bırakmıştır.

Türk Lirasının dönüştürülememesi borsanın kambiyo özelliğini ve yabancı sermaye birikimi rolünü ortadan kaldırmıştır. Şirketler kısa dönemli borçlarından kaynaklanan sermaye açığını kapatmak için banka kredilerine yönelmiştir. Bu durum Türkiye'de finansal sistem içerisinde, bankacılık sektörünün büyük oranda payının olmasının nedenlerinden birisidir.³⁸ Türkiye'de kambiyo kontrolünün dayanağı bu kanundur. Bu kanun detaylı olarak incelendiğinde aslında kanunun çıkarılma nedeni devlete ekonomi ve ekonomik düzenlemeler üzerinde kontrol esnekliğini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Fakat kanun uygulamasının başarıya ulaşması için gereken bir takım şartlar kanun yürürlüğe girdiği tarihte henüz oluşturulmamıştır. Örneğin, uygulanan kambiyo politikası ile kontrolünün başarıya ulaşabilmesi için Merkez Bankası ile işbirliği gereklidir. Fakat kanun yürürlüğe girdiği tarihte Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası henüz kurulmamıştı.³⁹ Bu yüzden, döviz ve menkul kıymet alım-satım işlemlerinin kapsamını belirlemek için Bakanlar Kurulu yetkilendirilmiştir. Bakanlar Kurulunun kambiyo politikasını belirleyebilmek için ekonomi alanında yeterli tecrübe, yetenek ve ilgisinin olmadığı gerçeği de kanun uygulamasının başarıya ulaşmasına engel olan nedenlerden birine örnek gösterilebilir. Öte yandan, Bakanlar Kuruluna verilen bu yetki devletin ekonomiye müdahale gücünü göstermektedir. Ekonomiye olan müdahale gücünü kaybetmemek için devlet bu kanunun yürürlük süresini birçok kez yenilemiş, 1970 yılından itibaren

³⁷ 1567 Sayılı Kanun Madde 1

³⁸ World Bank Group , 'Turkey Partnership: Country Program Snapshot' (October 2013) s. 10 < http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2013/02/21/000442464_20130221151003/Rendered/PDF/755200CPS0P12500ENGLIS H0Turkey0FY12.pdf> erişim tarihi: 03.07.2016

³⁹ T.C. Merkez Bankası 11 Haziran 1930 tarihinde kurulmuştur. Bkn. Banka Hakkında <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/bottom+menu/banka-hakkında> erişim tarihi: 05.07.2016

ise süresiz olarak uzatmıştır. 1980’lerde gerçekleşen finansal liberalleşmeye kadar Türkiye’de yabancı sermaye giriş-çıkışları ve döviz ile yapılan işlemler devletin kontrolü altındadır. Sayılan bu eksiklikler nedeniyle yabancı sermaye mevzuatı, yabancı yatırım, yatırımcı teşvikleri ve yabancı sermayenin ekonominin ilerlemesi için kullanılması gibi konular ihmal edilmiştir.⁴⁰ Sonuç olarak, 1980’lere kadar Türkiye ekonomisinde oluşan sermaye açığını kapatmak için yabancı sermayeden faydalanılamamasının nedenlerinden bir tanesi de hukuki düzenlemelerin yabancı sermaye girişini engeller nitelikte olmasıdır.

3. Yabancı Yatırıma Yönelik Yasal Düzenlemeler

1950’lerin başından itibaren dünya ekonomisindeki büyüme eğiliminin hızının azalması, gerek uluslararası gerekse ulusal ekonomilerde yeniden yapılanma ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Aynı yıllarda Türkiye de tek partili sistemden çok partili sisteme geçmiştir. Dünyada yaygınlaşmaya başlayan serbestleşme akımlarına paralel olarak Türkiye’de de yaşanan dönüşümler ekonomik politikalarda değişikliklerin meydana gelmesine neden olmuştur ve yabancı sermayeye karşı daha ılımlı bir politika izlemeye başlanmıştır.⁴¹ Yabancı sermayeye karşı izlenen bu ılımlı politikada yurtiçi tasarrufların azlığı da etkilidir. Bu dönemin ekonomik politikası yabancı sermayenin teşviki ile yeni yatırımlar için gerekli finansman ve teknoloji ihtiyacını yabancı sermayeden faydalanarak gidermeyi amaçlamıştır.⁴² Bu finansman ve teknoloji ihtiyacını yurtiçi tasarruflar ile karşılamamanın mümkün olmaması Yabancı Sermaye Teşvik Kanun’unun çıkarılma gerekçelerinden biridir. Bu amaçla öncelikle 1951 yılında 5821 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu kabul edilerek doğrudan yabancı yatırımlar önündeki engellerin kaldırılması

---

40 Bkn. Hüseyin Ağır, *Türkiye’de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi* (BDDK Kitapları, Yayın No. 8. 2010) ve Ali Eşiyok, ‘İktisadi Dönemler İtibari ile Türkiye Ekonomisinde Kalkınma (1923-2004)’ Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik Araştırmalar, 2006, [http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/GA/2006-GA/GA-06-02-02_Turkiye_Ekonomisinde_Kalkinma_\(1924_2004\).pdf](http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/GA/2006-GA/GA-06-02-02_Turkiye_Ekonomisinde_Kalkinma_(1924_2004).pdf) Erişim tarihi:12.05.2016, 17-18, ve Şener, n. 25

41 Aslan Eren, *Türkiye Ekonomisi* (Ekin Kitapevi,2008) s. 223, Derya Öcal Tellan, ‘Tüketimin Karşı Devrimi: Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan İktisat Politikalarının Toplumsal Sonuçlarına Eleştirel Bir Bakış’ (2008) 19(67) Ekonomik Yaklaşım Dergisi s.3

42 Aysel Çelikel ve Günseli Gelgel, *Yabancılar Hukuku* (Beta Basım Yayın, 2010) s.155

amaçlanmıştır.⁴³ Ancak bu kanun yabancı sermaye yatırımının yapılabileceği alanlara ve yabancı yatırımcının Türkiye’de elde ettiği kar ve ana sermayenin başka bir ülkeye transferi konusunda bir takım sınırlamalar getirmiştir. Kanuna göre yabancı yatırımcılar sadece Türk özel sermayesine açık, tekel ve ayrımcılık oluşturmayacak sanayi, maden, enerji, ulaştırma, bayındırlık ve turizm gibi alanlarda yatırım yapabileceklerdir. Ayrıca, yıllık kar transferi karın %10’u ile sınırlandırılmıştır. Kanun koyucunun anapara ve kar transferini sınırlama amacı yabancı sermayeyi ülke içinde tutarak ülke ekonomisine katkıda bulunmasını sağlamaktır. Fakat bu durum yabancı sermayenin ülkeye yönelmesini engellemiştir. 5821 Sayılı Kanun yabancı sermaye önündeki sınırlayıcı koşulları azaltmasına rağmen kanunda yer alan gelir ve sermaye transferi ile yabancı sermayenin çalışabileceği sahalara ait sınırlamalar yabancı yatırımcı açısından caydırıcı olmuştur. Yürürlükte kaldığı üç yıl boyunca sadece 42 mürakat olması ve bunların da ancak onunun kabul edilmesi yasadan beklenen sonucun alınmadığını göstermektedir.⁴⁴ Anlaşılacağı üzere yürürlükte kaldığı süre boyunca 5821 Sayılı Yabancı Sermaye Teşvik kanununun getirmiş olduğu sınırlamalar yabancı yatırımcılar tarafından cazip görülmemiş ve yasadan beklenen sonuç alınamamıştır. Buna binaen 1954 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu yürürlüğe girmiş ve 5821 sayılı Kanunun’daki hükümler geliştirilerek eksiklikler tamamlanmış, yabancı sermaye yatırımına verilen hukuki güvence arttırılmıştır.⁴⁵ 6224 Sayılı Kanun yabancı yatırımcıların Türkiye’de yatırım yapmak amacıyla şirket kurması, ticari ortaklığa katılması, şube ve büro açma istemlerine izin verilmesinde Hazine Müsteşarlığını yetkili kılmıştır. Faaliyet alanı ve hisse oranındaki değişiklikler de Hazine Müsteşarlığı izni ile yapılmaktadır.⁴⁶ 6224 Sayılı Kanun ve buna bağlı olarak çıkarılan Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı’na göre Türkiye’de şirket kurmak, ticari ortaklığa katılmak, şube ve büro açmak isteyen her bir yabancı yatırımcının asgari 50.000 ABD doları tutarındaki sermayeyi Türkiye’ye getirmesi gerekmektedir. Bu durumda anonim şirket kurmak isteyen yabancı yatırımcılar için ise asgari tutar 250.000 ABD

---

43 5821 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu (Kabul Tarihi 01.08.1951 Resmi Gazete Tarihi: 09.08.1951)

44 Şafak Altun, *Türkiye’de Yabancı Sermayenin Tarihsel Gelişimi* (G.M. Matbaacılık, 2008) s. 126

45 6224 Sayılı Kanun, n. 21

46 6224 Sayılı Kanun n. 21 ve Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı, Madde 3(c)

doları’dır.⁴⁷ Bu durum zorunlu sermaye limiti açısından yerli ve yabancı yatırımcılar arasında eşitsizliğe neden olmaktadır. Ayrıca, bu durum 6224 Sayılı Kanun’un 10. Maddesinde belirtilen “yerli sermayeye ve teşebbüslere tanınan haklar, muafiyetler ve kolaylıklardan aynı sahalarda çalışan yabancı sermaye ve teşebbüsler de aynı şartlar dahilinde istifade eder” ifadesi ile çelişmektedir. 6224 Sayılı Kanun’un bir çerçeve kanun olarak hazırlandığı, asıl hedefinin yabancı yatırıma ilişkin bütün sorunları çözmekten ziyade yabancı yatırımcılar için bir başvuru kaynağı niteliğinde olduğu Plan ve Bütçe Komisyonu Raporunda belirtilmiştir.⁴⁸ 6224 Sayılı Kanun yabancı yatırımın genel ilkelerini belirlemiş ancak uygulamayla ilgili düzenlemelere girmemiştir. Yani, kanunun asıl amacı yatırımcıya Türkiye’nin yabancı sermayeye yönelik liberal ve eşitlikçi yaklaşımını yansıtmaktır. Bu kanunun liberal hükümleri sonucu kanunun yürürlüğe girdiği yıldan itibaren yabancı yatırımlar üzerinde olumlu etki yaratmış ve yabancı sermaye yatırımlarında artış görülmüştür.⁴⁹ Fakat buna rağmen, 1960 yılı sonuna kadar yapılan yabancı yatırım başvurularının neredeyse yarısı reddedilmiş ve fiilen ülkeye giren yabancı sermaye izin verilenin altında kalmıştır.⁵⁰ Yabancı yatırımcıların yatırım yapacakları ülke konusunda kararlarını en çok etkileyen faktörlerden birisi kar, temettü, satış ve lisans bedellerinin serbestçe transfer edilebilmesidir.⁵¹ 6224 Sayılı Kanun eski mevzuatta görünen kar transferi ve çalışma alanlarına getirilen sınırlamalara çözüm getirmiştir. Ancak Kanun’un 4. Maddesi transfer edilecek kar ve sermayenin ana yabancı sermayenin mensup olduğu menşe ülke para cinsiyle ve cari resmi kambiyo rayici üzerinden yurtdışına transfer edilebileceği şartına bağlamıştır. Eski mevzuata göre daha liberal olmasına rağmen yabancı yatırımın Hazine Müsteşarlığının iznine tabii tutulması, asgari sermaye

47 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde 277 gereğince bir anonim şirket kurulması için en az 5 kurucu bulunması şarttır.

48 Bkn. Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Esas No. 1/327 Karar No: 30

49 Türkiye’ye 1951-1960 yılları arası gelen yabancı sermaye için bkn. Yasemin Bosdağlıoğlu ve Umut Evlimoğlu, ‘Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Süreçte Gösterdiği Gelişme: Hukuksal ve Ekonomik Yansımaları’ (2014) 6(11) Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Tablo 3 s.40

50 Ertunç Şirin, *Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Vergilendirme Rejimi* (Vedat Kitapçılık, 2006) s.43

51 Lerzan Yılmaz, ‘4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler’ (2006) 10 İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi s.184

uygulaması ve kar transferinin şartları Kanun'un kısa dönemde istenilen yabancı yatırımı ülkeye çekmekte başarılı olamamasının nedenlerindedir.

Türkiye ekonomisindeki yeniden yapılanmanın yansıması 1970'lerin ikinci yarısında dış ödeme güçlükleri şeklinde ortaya çıkan bir ekonomik krize neden olmuştur. Bu krizin aşılması ve ekonomide istikrarı sağlamak için 24 Ocak 1980 tarihinde ilan edilen finansal serbestleşme politikası gündeme gelmiştir.⁵² Finansal serbestleşme hareketi bağlamında hükümetin döviz karşısında Türk Lirası'nın değerini düşürmesi ile serbest dalgalı kur rejimine geçilmiştir.⁵³ Bu kararlar sonucu Türkiye'de serbest piyasa ekonomisi uygulanmaya başlanması ile ekonomide yapısal bir dönüşüm olmuştur. Bu dönüşüm sonunda hükümet yabancı sermayenin Türkiye ekonomisi için bir ihtiyaç olduğunun ve artık döviz ile yapılan işlemleri kontrol altında tutamayacağını farkına varmıştır. Bu yapısal değişikliğe uyum sağlayabilmek için, 1567 Sayılı Türk Parası Kıymeti Koruma Hakkında Kanun'unda değişiklik yapılması kaçınılmaz olmuştur.⁵⁴ Böylece, 32 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu karar ile Türkiye'de yerleşik kişilerin, bankalar ve özel finans kurumlarının sınırlanmasına maruz kalmadan döviz alabilmelerinin önü açılmıştır ve döviz bulundurma herhangi bir kısıtlamaya tâbi değildir; yurt dışında yerleşik kişilerin borsada kote edilmiş ve Sermaye Piyasası Kurulu izniyle çıkarılmış her türlü menkul kıymeti alma ve satmaları serbest hale gelmiştir. Bu kararın getirdiği en önemli yenilikler şu şekilde sınıflandırılabilir: Türkiye'de yerleşik kişilerin bankalar ve özel finans kurumları vasıtasıyla yabancı borsalarda kote edilmiş menkul kıymetleri, Merkez Bankası tarafından alım-satımı yapılan yabancı para birimleri cinsinden hazine bonusu ve devlet tahvili alıp satmaları ve bu kıymetlerin alış bedellerini yurt dışına transfer etmeleri; Türkiye'de yerleşik olmayan kişilerin döviz almaları ve transfer etmeleri ve yurt dışına Türk lirası göndermeleri serbest hale gelmiştir.⁵⁵ Bunlara ek olarak 32 Sayılı kararın 15. Maddesi Türkiye'de yerleşik kişilerin, yurt dışında menkul

⁵² Finansal serbestleşme için bkn. Tüleykan ve Bayramoğlu, n. 5 s. 401-420

⁵³ Serbest dalgalı kur kurun piyasadaki arz ve talep koşullarına göre belirlendiği sistemi ifade eder. Merkez bankaları piyasaya hiç müdahale etmez veya çok nadiren sadece olağandışı koşullarda müdahale eder. Bkn. T.C Merkez Bankası Terimler Sözlüğü <<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Bottom+Menu/Egitim-Akademik/Terimler+SozluGu#263>> erişim tarihi: 03.07.2016

⁵⁴ Karaca, n. 7, s. 93

⁵⁵ T.C Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Karar No.89/14391 (Kabul Tarihi 11.8.1989 Resmi Gazete Tarihi 11.8.1989) Madde 3-4-8-8-9-12(2)

kıymet çıkarmaları, piyasaya sürmeleri ve satmaları; Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışından menkul kıymet getirmeleri ve yanlarında yurt dışına çıkarmaları serbesttir ifadesi ile menkul kıymetlerin ve diğer sermaye piyasası araçlarının yurda girişi ve çıkışının önünde herhangi bir kısıtlamaya olmadığını göstermektedir.⁵⁶ Bu karar ile ödemeler dengesi sermaye hareketleri üzerindeki tüm kısıtlamalar kaldırılmıştır.⁵⁷ Türk Lirası’nın konvertibilitesi sağlanmış, kambiyo rejimi serbestleştirilmiş, döviz bulundurma ve döviz hesabı açma kısıtları kaldırılmış ve döviz serbestçe kullanma hakkı tanıyarak yabancı yatırımcıların yatırım yapması önündeki engel kaldırılmıştır.⁵⁸ Kanun yabancı yatırımcılara asgari yatırım miktarı, sermayenin getiriliş süresi ve bunun belgelenmesi gibi konularda sınırlama getirmemiştir. Bu kararın yabancı sermaye ile ilgili somut ve işlemsel hükümler getirerek yatırım ortamını serbestleştirdiği ve yabancı yatırımcıların Türkiye sermaye piyasasında yatırım yapabilmesinin önünü açtığı açıktır.⁵⁹ Ekonomik serbestleşmenin finansal ayağı 1567 Sayılı Kanuna ilişkin 32 Sayılı Karar ile tamamlanmıştır. Türkiye ekonomisinin serbestleşmesi için yapılan bu reformlar sonucu yabancı sermaye hareketlerinde yoğunlaşma görülmüştür. 1980 öncesi yıllık ortalama doğrudan yabancı sermaye girişi 10 milyon Doların altında kalırken 1986 yılında 170 milyon Dolar, 1989 yılında 855 milyon Dolar, 1991 yılında ise 1.041 milyon Dolara ulaşmıştır.⁶⁰ Ekonominin serbestleşmesiyle ülkeye

---

56 T.C Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Karar No.89/14391 Madde 15

57 Ödemeler dengesi bir ekonomide yerleşik kişilerin (genel hükümet, merkez bankası, bankalar, diğer sektörler) diğer ekonomilerde yerleşik kişiler (yurt dışında yerleşikler) ile belli bir dönem içinde yapmış oldukları ekonomik işlemlerin sistematik kayıtlarını elde etmek üzere hazırlanan istatistikî bir rapordur. Bkn. T.C. Merkez Bankası Terimler Sözlüğü <<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Bottom+Menu/Egitim-Akademik/Terimler+Sozlugu#211>> Erişim tarihi: 03.07.2014

58 T.C Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Karar No.89/14391

59 Ayrıca, 1981 yılında yürürlüğe giren 2499 Sayılı Türk Sermaye Piyasası Kanun (Kabul Tarihi: 28.07.1981 Resmi Gazete Tarihi: 30.07.1981)’u ekonomik gelişme sürecinde herhangi bir düzenlemeye konu olmamış sermaye piyasasında hukuki düzenlemeye duyulan ihtiyaçtan dolayı çıkarılmıştır.

60 1980 yılında 97,00 milyon dolar olan dolaylı yabancı sermaye girişi, 1990 yılında 1.861,16 milyar dolara, 1991’de ise 1.967,26 milyar dolara ulaşmıştır. Bkn. Tüleykan ve Bayramoğlu, n. 5 s. 408-409. Ayrıca, Tellan, n.41, s.7

giren yabancı sermaye, ithalatın finansmanı ve aynı zamanda kamu açıklarının kapatılması için kullanılmıştır.⁶¹

24 Ocak kararları ile birlikte Türkiye’de genel ekonomi politikası tümüyle değişmiş ve yabancı sermayenin ülkenin kalkınması bakımından vazgeçilmez bir etken olduğunu kabul edilmiştir. Bu dönemde yatırım ortamı gelişmiş, ülkeye gelen yabancı sermayenin yapısı değişmiştir. Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde üzerinde yapılan reformlara rağmen 6224 Sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu yürürlükte kaldığı 50 yıl içinde yabancı yatırımcıların haklarını korumada yetersiz kaldığı ve uygulamada uluslararası standartlardan farklılaştığı gerekçesiyle yürürlükten kaldırılarak yerine 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu yürürlüğe girmiştir.⁶² 4875 Sayılı Kanun’un amacı yabancı yatırımların özendirilmesi ve yabancı yatırımcı haklarını koruyarak yabancı yatırım kavramında uluslararası standartlara uyum sağlanmasıdır. Bu nedenle 6224 Sayılı Kanun’un yabancı ülkelere yapılacak kar ve sermaye transferine getirdiği şartlar 4875 Sayılı Kanun ile ortadan kaldırılmıştır. Paranın hangi para cinsi ve hangi kuru esas alarak transfer edileceği yabancı yatırımcıya bırakılmıştır. Bunun yanında eski mevzuat döneminde bulunan Türkiye’de şirket kurma, mevcut ortaklığa katılma, şube açma ile mevcut yabancı şirketlerin yeni yatırım yapmaları, kapasite arttırmaları, başka şirkete iştirak etmeleri veya hisse oranını değiştirmeleri için Hazine Müsteşarlığından izin alma zorunluluğunu kaldırarak yerine bilgilendirme sistemini getirmiştir.⁶³ Yabancı şirket ve şubelerden istenilen bilgiler ve bildirim süreleri Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde belirtilmiştir.⁶⁴ 4875 Sayılı Kanun yerli ve yabancı yatırımcıların eşit muameleye tabi olacaklarını belirtmiştir.⁶⁵ Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle yukarıda bahsedilen 6224 Sayılı Kanun’un 10. Maddesinden kaynaklanan çelişkili durum ortadan kaldırılmıştır. 6224 Sayılı Kanun’un yabancıların Türkiye’de sadece anonim ve limited şirket kurmalarına veya mevcut bir anonim veya limited şirkete ortak olmalarına izin vermesi de yerli ve yabancı yatırımcı açısından bir

---

61 Bülent Güloğlu ve Ender Altunoğlu, ‘Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri’ (2002) 27 İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi s.16

62 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu (Kabul Tarihi: 5.6.2003 Resmi Gazete Tarihi: 17.6.2013)

63 4875 Sayılı Kanun Madde 1

64 Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 20.08.2003)

65 4875 Sayılı Kanun Madde 3

ayrım oluşturmaktaydı. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 9. Maddesi yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurulabilecekleri veya iştirak edebilecekleri şirketlerin türlerini Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanun’unda yer alması şartı ile her türlü şirket kurulabilir olarak genişletmiştir. Böylece, yerli ve yabancı yatırımcılar ayrım gözetilmeksizin Türk Ticaret Kanun’unun belirttiği sermaye limiti ile şirket kurabileceklerdir. Böylece yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcılar eşit muameleye tabi tutulmuştur.

4875 Sayılı Kanun’da eski kanunda yer almayan yeni düzenlemeler de yer almıştır. Örneğin, eski kanun yabancı yatırımcının yurtiçinden sağladığı hasılat, para alacağı veya mali değeri olan yatırımların yeniden yatırıma dönüştürülmesini yabancı yatırım saymazken 4875 Sayılı Kanun’un 2. Maddesi bu iktisadi kıymetlerin yeniden yatırıma dönüştürülmesini yabancı yatırım olarak tanımlamıştır. Bunun yanı sıra, yurt dışından getirilen makine ve teçhizat, fikri ve sınai mülkiyet hakları şeklinde getirilen sermaye de yabancı sermaye olarak tanımlanmıştır.⁶⁶ Ayrıca, yabancı yatırımcı tarafından yurt içinden sağlanan doğal kaynakların aranması ve çıkarılması sonucu elde edilen iktisadi kıymetler aracılığı ile kurulan şirket veya açılan şube de yabancı yatırım olarak kabul edilmiştir.⁶⁷ Böylece, eski kanuna kıyasla yeni kanun yabancı yatırım tanımı genişletilmiştir.

4875 Sayılı Kanun’un bir diğer yeniliği ise kamu yararı gerekmedikçe ve karşılığı ödenmedikçe yabancı yatırımların kamulaştırılmayacağıdır.⁶⁸ Bu hüküm Anayasa’nın 46. ve 47. Maddelerinin tekrarıdır. Türk hukuk sisteminde özel mülkiyetin kamulaştırılması ve kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin devletleştirilmesi kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıkları peşin ödenmek şartıyla kanunda gösterilen esas ve usullere göre yapılır. Bu maddenin 4875 Sayılı Kanunda yer alma gerekçesi Türkiye’ye yatırım yapan yabancı yatırımcıların haklarını keyfi, bedelsiz veya düşük bedelle kamulaştırmaya karşı güvence altına almak ve Anayasadaki güvenceyi bir kez daha teyit etmektir. Ayrıca, yabancı yatırımcıların yatırım sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarının çözümü için milli ya da uluslararası tahkime başvurabilecekleri de 4875 Sayılı Kanun’un 3. Maddesinde belirtilmiştir. Aslında Türkiye yabancı devletlerle 1960 yılında

---

⁶⁶ 4875 Sayılı Kanun Madde 2(b)

⁶⁷ 4875 Sayılı Kanun Madde 2(b)

⁶⁸ 4875 Sayılı Kanun Madde 3

‘Yatırımın Karşılıklı Teşviki ve Korunması’ anlaşması imzalamıştır.⁶⁹ Fakat bu düzenleme ilk defa 4875 Sayılı Kanun ile yasada yer almıştır.

4. Değerlendirme

Olumsuz tarafları bulunmakla birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına, ulusal gelirine, teknoloji transferine, sermaye oluşumuna ve istihdama olumlu etkileri bulunan yabancı sermaye önemli bir finansman kaynağıdır. 1950’lerden bu yana Türkiye’nin ekonomik politikası ülkeye yabancı sermayenin çekilmesi için gerekli altyapının oluşturulması yönünde olmuştur. Bu amaçla atılan ilk adım 1951 yılında çıkarılan 5821 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunudur. Bu kanun yabancı sermaye açısından en büyük sorunu kar ve ana sermaye transferlerine kısıtlamalar getirmesidir. Bu nedenle hedeflenen seviyede yabancı sermaye gelişi sağlamamıştır. Ayrıca, 1567 Sayılı Türk Parası Kıymeti Koruma Hakkında Kanun’unun ağır şartları Türkiye’deki yabancı sermaye üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Bu sorunu aşmak için 5821 Sayılı kanun uygulamadan kaldırmış yerine 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanun’unu yürürlüğe girmiştir. Bu iki kanun arasındaki en temel fark yeni kanun ile kar ve sermaye transferlerini kısıtlayan hükümlerin kaldırılmış olmasıdır. 24 Ocak 1980 kararları ile ülkenin dış dünyaya entegrasyonunu sağlamak amacıyla para ve döviz politikaları değiştirilmiştir. 24 Ocak sonrası süreçte 6224 Sayılı Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır. 6224 Sayılı Kanun dönemin şartlarına göre liberal bir düzenleme olmasına rağmen 1980 yılından sonra yatırım ortamının gelişmesi ve benimsenen ekonomi politikası ile ekonomik alanda meydana gelen dengesizlikler nedeniyle yetersiz kalmıştır. Yatırım ortamının daha da gelişmesine imkân vermek adına 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Yeni kanun’un çıkarılmasındaki amaç yatırımı teşvik etmekten ziyade yabancı yatırımlar önündeki engelleri kaldırmak ve yatırımcıya güven vermektir. Bu nedenle Kanun yabancı yatırımcıların Türkiye’de yatırım yapmalarının serbest olduğunu belirtirken önceki mevzuatta bulunan izin sistemini de ortadan kaldırmıştır. Bunun yerine bilgilendirme sistemi getirerek yabancı yatırımcıların önündeki bürokratik engeli kaldırmıştır. Yeni Kanun’un amaçlarından bir diğeri de yabancı yatırımcı haklarının

---

⁶⁹ Ülkeler ikili yatırım anlaşmaları ile yatırımlarını kamulaştırmaya karşı güvence altına alabilmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti’nin yabancı ülkeler ile imzalamış olduğu ikili yatırım anlaşmaları için Bkn. Invest In Turkey> Yatırım Kılavuzu> YatırımMevzuatı <http://www.invest.gov.tr/trTR/investmentguide/investorsguide/Pages/BusinessLegislation.aspx> Erişim tarihi: 10.07.2016

korunması ile yatırım ve yatırımcı kavramlarının uluslararası standartlara getirilmesidir. Yerli ve yabancı yatırımcıların eşit muameleye tabi olmaları, transfer serbestisi, yatırım anlaşmazlıklarının tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık yolları ile çözümü gibi düzenlemelerle Kanunun uluslararası standartlara uyumunu sağlamıştır.

UNCTAD 2000 yılı Dünya Yatırım Raporu’na göre Türkiye en fazla yatırım çeken ülkeler arasında 53. sıradadır. 4875 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden hemen sonra 2004 yılında yayınlanan rapora göre ise 35. sırada yer almıştır. 2015 Raporuna göre ise 20. sıradadır.⁷⁰ Yabancı yatırım girişlerinde görülen bu artış Kanun’un yabancı yatırım önündeki bürokratik engelleri kaldırmasının ve yatırım yapmayı kolaylaştırmasının yatırımcı açısından olumlu karşılandığı göstermektedir. Fakat, Türkiye yabancı sermaye yatırımları girişinde belirgin bir ilerleme göstermesine rağmen gelişmekte olan ülkelere yönelik yatırımlardan halen istenilen kadar pay alamamaktadır.⁷¹ Kanunun gerekçesinde belirtildiği üzere istenilen payı alamamasındaki en önemli unsur, doğrudan yabancı yatırımların ekonomik kalkınma stratejisinin temel bileşeni haline getirilmemiş olmasıdır. Hukuki altyapıdaki gelişmeler göz önüne alındığında istenilen payın alınamamasının mevzuattan ziyade ekonomik ve politik nedenlerden kaynaklı olduğu görülmektedir.

4875 Sayılı Kanun’un kabulü ile birlikte yabancı yatırımcıların Türkiye’de yatırım yapmaları için gereken hukuki altyapı sadeleştirilmiştir. Türkiye’ye gelecek yatırımcıların herhangi bir merciden izin alma zorunluluğu kaldırılmıştır, yabancı yatırım ve yatırımcı tanımlaması yeniden yapılmış ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir, yabancı yatırımcının hakları güvence altına alınmıştır, anapara ve kar transferi serbestisi getirilmiştir, yatırımlarla ilgili uyuşmazlıkların çözümü için tahkime gidilebileceği kanunda belirtilmiştir. Ancak, kanun koyucunun ihmal ettiği noktalardan birisi orta ve küçük ölçekli yerli işletmelerin güçlü yabancı sermayeye karşı rekabet gücünün olmamasıdır.⁷² Kanunda buna yönelik bir tedbir bulunmamaktadır. Kanunda buna yönelik yapılacak bir

---

⁷⁰ UNCTAD, World Investment Report 2000, World Investment Report 2004 ve , World Investment Report 2015 <http://www.yased.org.tr/tr/yayinlar-ve-raporlar/birlesmis-milletler-ticaret-ve-kalkinma-orgutu-unctad-dunya-yatirim-raporu-ve-yased-dunya-yatirim-ra> Erişim tarihi: 10.07.2016

⁷¹ Mehmet Mucuk, n.10, s.101

⁷² Cemile Demir Gökyayla ve Ceyda Süral, ‘4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Getirdiği Yenilikler’ (2004) 6(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi s.166

düzenleme hem yatırım hem de rekabet ortamının geliştirilmesi için faydalı olacaktır.

Ayrıca, 4875 sayılı Kanunun genel gerekçesinde de belirtildiği üzere; bu kanun, bir teşvik kanunu değildir. Bu nedenle yabancı sermayeli şirketlere Kanun kapsamında ayrı bir teşvik sistemi öngörülmemiştir. Ancak, yerli şirketlerin yararlandığı haklardan yabancı sermayeli şirketlerde ayırım gözetilmeksizin yararlanacağı belirtilmiştir. Yabancı yatırım kararında ev sahibi ülkelerin sağlayacakları teşvik ve avantajlar etkilidir.⁷³ Kanun'un yabancı yatırımcılara sağladığı bu eşitlik, yatırım promosyon ajansları ile desteklenmelidir. Kanun'un teşvik konusuna değinmemesi kanun'un bir eksikliği gibi görülebilir. Fakat bu açık T.C. Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'nun Türkiye'yi bir marka olarak tanıtmak ve yatırım önündeki engelleri ortadan kaldırmak için komiteler kurması ile giderilmiştir. Böylelikle, 4875 sayılı Kanun ile Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımları iktisat politikasının önemli bir aracı haline getirilmiştir.

Sonuç

Yabancı sermaye yatırımları, sermaye birikimi ve istihdamı artırarak, bilgi ve teknoloji transferine imkân sağlayarak ev sahibi ülkenin ödemeler dengesi, istihdam hacmi, teknolojik gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde tarıma dayalı ekonomik politika yürütülmesi nedeniyle finansal işlemlerde yabancı yatırımlar ve buna yönelik düzenlemeler üzerinde durulmamış fakat yabancı sermayeye yönelik herhangi bir kısıtlama da uygulanmamıştır. Osmanlı Devleti'nden liberal bir ekonomi politikası devralmasına rağmen Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan ekonomik krizler nedeniyle Türkiye'de ulusal ekonomiyi koruma düşüncesi ile sermaye hareketlerinin devlet kontrolü altında olduğu, müdahaleci, hatta yabancı sermaye girişini engelleyici politikalar izlenmiştir. Türk parasının değerini korumak adına döviz ile işlem yapma yasağı bu politikalara bir örnektir. 1567 sayılı Türk Parasının Kıymeti Koruma Hakkında Kanun Türkiye'de yabancı sermaye kontrolünün miladı olarak kabul edilebilir. Döviz ile yapılan işlemlerin düzenlenmesi esası bu kanunda yer alan hükümlere dayanmaktadır ve yabancı sermaye yatırımlarına yönelik karar alınması Bakanlar Kurulu'nun yetkisine bırakmıştır. Bu kanun 1980'lere kadar Türkiye'ye yabancı sermaye

---

⁷³ Israel Luski ve Mozi Rosenboim, 'Optimal Policy for FDI Incentives: An Auction Theory Approach' (2009) 12(3) European Research Studies s. 62

girişini engelleme politikasının bir aracı olarak kullanılmıştır. Öte yandan, 5821 sayılı ve 6224 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik kanunları finansal serbestleşmeye kadar Türkiye’ye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını yönlendirilmiştir. Yabancı sermaye girişine karşı olan tutum göz önüne alındığında, bu kanunlar o dönemde, tüm sınırlamalarına rağmen, Türkiye’nin en liberal kanunlarından sayılabilir ve yabancı sermaye rejimi oluşturma yönündeki çabaları ortaya koymaktadırlar. 1980’e kadar olan süreçte kanun koyucunun yabancı sermayeye karşı tutumları kanuna yansımış ve yabancı sermayenin ülkeye girişi engellenmiştir. Yani, Türkiye’nin 1980’lerin başına kadar yabancı sermaye yatırımları konusunda önemli bir gelişme gösterememesinin nedenlerinden biri ilgili hukuki mevzuatın yabancı sermaye girişini engellemesidir.

1980’lerin başında ekonomik serbestleşmeye bağlı olarak dünyada önemli sermaye hareketleri görülmeye başlanmıştır. Yabancı sermayenin bir ekonominin kalkınmasında önemi artmıştır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler finansal piyasalarını geliştirmek ve uluslararası sermaye akışlarından daha fazla pay almayı amaçlamışlardır. Bu dönemde başlayan serbestleşme dönüşümü Türkiye’yi de etkilemiştir. Yabancı sermayeyi ülkeye çekmek temel politikalarından biri olarak kabul edilince mevzuatta yabancı yatırımcıların yatırım yapmasına engel teşkil eden sınırlamaların kaldırılması yoluna gidilmiştir. Böylece, Türkiye 24 Ocak 1980 tarihinde serbest piyasa uygulamalarına dayalı ekonomi politikalarını esas alan yapısal değişiklik sürecine girmiştir. Bu değişim sürecine paralel olarak uygulanan finansal serbestleşme politikaları da bu sürecin en önemli parçası haline gelmiştir. 1980 dönüşümü Türkiye’de yabancı sermaye açısından bir dönüm noktasıdır çünkü 1980’e kadar yasaklanmış olan bu sermaye türünün ülkeye girmesi serbest bırakılmıştır. Alınan bu kararlar ile gerçekleştirmesi hedeflenen yapısal uyum sürecinin temel felsefesi, ekonomik düzlemde devlet faaliyetlerini en aza indirgenmesi, yabancı sermayeyinin önündeki engellerin kaldırılması ve çeşitli teşviklerle yabancı yatırımcıları ülkeye çekerek daha fazla yatırım yapılması sağlanmasıdır. Finansal serbestleşmenin başarıya ulaşabilmesi için alınan serbestleşme kararının yasa ile desteklenmesi bir zorunluluk olmuştur. 32 sayılı Bakanlar Kurulu konvertibiliteye geçiş kararı, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi yönünde atılan önemli bir adımdır. Bu karar ile yabancı sermaye üzerindeki miktar kısıtlamaları kaldırılmış ve yabancıların Türkiye’deki menkul kıymet piyasasından alım yapabilmelerine izin verilmiştir. Bu düzenleme sonucunda yabancı yatırımcılar herhangi bir izne tabii olmadan Türkiye’de yatırım yapabilmelerinin önü açılmıştır.

Finansal serbestleşme sonrası yabancı sermaye mevzuatında yapılan reformlara rağmen mevzuatın yabancı yatırımcı haklarını korumada yetersiz

kalması ve uluslararası standartlardan farklılaşması nedeniyle 4875 Sayılı Kanun ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye'deki yabancı sermaye mevzuatı iki hukukî metne indirgenmiş ve büyük ölçüde sadeleştirilmiştir. 4875 sayılı Kanun yabancı doğrudan yatırımlar için yasal bir rehber niteliğindedir. Bu çerçevede, yabancı sermaye mevzuatının, daha önceki mevzuata nazaran, kapsamı biraz daha daraltılmıştır. Bu sadeleştirmenin amacı Türkiye'de yapılacak yabancı yatırımları kolaylaştırmak ve yatırımları üzerindeki bürokratik engellerin mevzuat bazında kaldırılmasıdır.

Hukuksal açıdan bakıldığında yabancı sermaye konusunda belirlenen ilk politikaların ekonomiyi korumak adına liberal anlayıştan uzak bir takım sınırlamalara bağlı kaldığı görülmüştür. 1980 yılına kadar uygulanan politikaların dışa kapalı özellikler taşıması, kanunların yabancı yatırımın faaliyet götereceği alanları dar tutması, bürokratik işlemlerin engel teşkil etmesi yabancı yatırımın ülkeye çekilmesine engel olmuştur. Ancak zamanla bu anlayış yerini yabancı yatırımcı çekmeye odaklı politikalara bırakmıştır. 24 Ocak kararları ile getirilen yeni düzenlemelerde yabancı sermayeye yönelik hukuki altyapı koşulları geliştirilmiş, yabancı sermayeye daha gerçekçi bir gözle bakılmış, geçmişte karşılaşılan güçlükler çözümler üretilmeye çalışılmış, yabancı sermaye önündeki engeller kaldırılmıştır. Devletin ekonomik faaliyetlerdeki rolü azaltılmış, serbest piyasa mekanizması işlerlik kazanmıştır. Yapılan değişikliklerden en önemlileri kambiyo rejiminin serbestleşmesi, kar ve ana sermaye transfer sınırlamasının kaldırılması, izin alma zorunluluğunun kaldırılması, yatırım yapılabilecek alanların genişletilmesi olarak sayılabilir. Alınan kararlar doğrultusunda yasal mevzuat düzenlemeleri ile yabancı sermaye girişinin önünün açılmasına yönelik ilk adımlar atılmıştır. Yapılan bu değişiklikler yabancı sermaye hareketlerine olumlu şekilde yansmıştır. Kısa vadeli sermaye hareketleri hızlanmış ve 1990 yılında doruk noktaya ulaşmıştır.⁷⁴ Gerçekleşen mevzuat değişiklikleri sonucu yabancı yatırımcıların Türkiye'ye gösterdiği ilgi artmıştır. Sermayenin ülkeye girişi ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla yabancı sermaye üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması doğru bir yaklaşım olmuştur. Bu düzenlemelere ek olarak rekabet ortamının yerli şirketlerin aleyhine dönüşmemesi için tedbirler alınması kanunun geliştirilmesi bakımından göz önüne alınması gereken bir husustur.

---

⁷⁴ Güloğlu ve Altunoğlu, n. 61, s.16

Kaynakça

- 1447 sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu (Kabul tarihi 16. 05. 1929)
- 1567 sayılı Türk Parası Kıymeti Koruma Hakkında Kanun (Kabul tarihi 20.02.1930)
- 2499 Sayılı Türk Sermaye Piyasası Kanun (Kabul Tarihi: 28.07.1981)
- 5821 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu (Kabul Tarihi 09.08.1951)
- 6224 Sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu (Kabul Tarihi 23.02.1954)
- 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu (Kabul Tarihi 18.01.1954)
- Açıkalın, S. ve Ünal, S. *Doğrudan Yatırımlar ve Portföy Yatırımları: Global ve Yerel Faktörlerin Türkiye Üzerindeki Göreceli Etkisi* (Ekin Yayıncılık, 2008)
- Ağır, H., *Türkiye’de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi* (BDDK Kitapları, Yayın No. 8. 2010)
- Alpar, C., *Çok Uluslu Sirketler ve Ekonomik Kalkınma*, Ankara, 1977
- Altun, Ş., *Türkiye’de Yabancı Sermayenin Tarihsel Gelişimi* (G.M. Matbaacılık, 2008)
- Arıkan, D., *Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları* (Arıkan Basım Yayım Dağıtım, 2006)
- Başirli, M., ‘Osmanlı’da Borsa: Dersaadet Tahvilât Borsası’ndan Eshâm Ve Tahvilât Borsası’na Yeni Düzenleme Girişimleri’ (2009) 19(1) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 185-208
- Blomstorm, M. ve Kokko, A., ‘Multinational Corporations and Spillovers’ (1998) 12(2) Journal of Economic Surveys s.1-31.
- Bosdağlıoğlu, Y., ve Evlimoğlu, U., ‘Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Süreçte Gösterdiği Gelişme: Hukuksal ve Ekonomik Yansımaları’ (2014) 6(11) Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.32-52
- Brewer, T., David K., ve Lim, L., *Investing in Developing Countries. A Guide for Executives* (Lexington Books, 1986)
- Clarke G.R., ‘How Institutional Quality and Economic Factors Impact Technological Deepening In Developing Countries’ (2001) 13 Journal of International Development 1097-1188

Coyne, J.E., *Targeting the Foreign Direct Investor* (Kluwer Academic Publishers, 1995)

Çelikel, A., ve Gelgel, G., *Yabancılar Hukuku* (Beta Basım Yayın, 2010)

Demircan, H., 'Dünyada ve Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri' http://www.hazine.gov.tr/arastirma_inceleme/ar_inc_35.pdf
15.08.2004 s.11. Erişim Tarihi: 10.07.2016

Dumrul, C., ve Dumrul, Y., 'Osmanlı İmparatorluğu'nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme' (2014) 23 Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi s. 146-170

Eren, A., *Türkiye Ekonomisi* (Ekin Kitapevi,2008)

Eşiyok, A. 'İktisadi Dönemler İtibari ile Türkiye Ekonomisinde Kalkınma (1923-2004)' Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş, Ekonomik Araştırmalar, 2006, [http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/GA/2006-GA/GA-06-02-02_Turkiye_Ekonomisinde_Kalkinma_\(1924_2004\).pdf](http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/GA/2006-GA/GA-06-02-02_Turkiye_Ekonomisinde_Kalkinma_(1924_2004).pdf)
Erişim Tarihi:12 Mayıs 2016

Goldstein, I., ve Razin, A., 'Foreign Direct Investment versus Foreign Portfolio Investment' (2005) NBER Working Paper, No:W11047

Gökyayla, C.D., ve Süral, C., '4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Getirdiği Yenilikler' (2004) 6(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi s.131-167

Güloğlu, B. ve Altunoğlu, E., 'Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri' (2002) 27 İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi s.107-134

Gürak, H., 'Küreselleşme Nereye Götürüyor? Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Verimlilik ve Gelir Dağılımı' (2003) 2(20) Verimlilik Dergisi

İnalçık, *Tarihi İstatistikler Dizisi Başlarken, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1507-1927* (Tarihi İstatistikler Dizisi, Cilt: II, 1996 Ankara, DİE)

Karaca, C., *Türkiye'nin Güncel Ekonomik Mali Sorunları ve Politikaları* (Ekin Yayınevi, 2016)

Kepenek, Y. ve Yentürk, N., *Türkiye Ekonomisi* (2011 İstanbul: Remzi Kitapevi)

Koçtürk, M. ve Eker, M., 'Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Çok Uluslu Şirketlerin Gelişimi' (2012) 18(1) Tarım Ekonomisi Dergisi s.35-42

Köse, M. ‘Osmanlıda Borsa ve Galata Bankerlerinin Devletin Mali Yapısındaki Yeri’ (2001) 8(18) Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 229-251

Mucuk, M., *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Teori ve Türkiye Uygulaması* (Çizgi Kitapevi 2011)

OECD 2002 Yıllık Raporu< <http://www.oecd.org/about/2080175.pdf>>
Erişim tarihi: 04.07.2016

Özel, S., ‘Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme’ 23(1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 599-618

Pamuk, S., *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914* (GerçekYayıncılık, 1997)

Saggi, K., ‘Trade, Foreign Direct Investment and International Technology Transfer: A Survey’ (2002) 17(2) The World Bank Research Observer 191-235

Seyidoğlu, H., *Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama* (15. Baskı, Güzem Can Yayınları 2003)

Şener, S., ve Kılıç, C., ‘Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Yabancı Sermaye’ (2008) 10(1) Bilgi Dergisi 22-49

Şirin, E., *Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Vergilendirme Rejimi* (Vedat Kitapçılık, 2006)

T.C Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Karar No.89/14391 (Kabul Tarihi 11.8.1989)

Takim, A. ve Yılmaz, E., ‘Economic Policy During Ataturk’s Era in Turkey 1923 – 1938’ (2010) 4(4) African Journal of Business Management 549-554

Tellan, D.Ö., ‘Tüketimin Karşı Devrimi: Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan İktisat Politikalarının Toplumsal Sonuçlarına Eleştirel Bir Bakış’ (2008) 19(67) Ekonomik Yaklaşım Dergisi s.1-19

Tokgöz, E., *Türkiye’nin İktisadî Gelişme Tarihi 1914-2001* (Ankara İmaj Yayınevi, 2001)

Tülen, H., ‘Yabancı Yatırımcıların Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Çerçevesinde Taşınmaz Edinmelerinin Anayasaya Aykırılığı Sorunu Üzerine Bir İnceleme’ (2008) 12(1-2) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 51-99

Tüleykan, H. ve Bayramoğlu, S., ‘Türkiye’de 24 Ocak Kararları İle Başlayan Finansal Serbestleşmenin Günümüz İktisadi ve Mali Yapısına Yansımaları’ (2016) *The Journal of Academic Social Science Studies* s. 402-420

Van Horne, J., *Financial Market Rates and Flows* (3. Baskı, Prentice-Hall 1990)

World Bank Group , ‘Turkey Partnership: Country Program Snapshot’ (October 2013)

Yılmaz, L. ‘4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler’ (2006) 10 *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 173-190